

پیشگفتار

این کتاب، هم برای کسانی که به مدیریت اسلامی اعتقاد ندارند و هم برای کسانی که مدیریت اسلامی را باور دارند، نوشته شده است! محتوای کتاب روایتی است بی طرفانه از مطالعاتی که در حوزه اسلامی مدیریت در ایران صورت گرفته است.

پیش از این نیز کتابها، مقالات، پایان نامه‌ها و گزارشهای فراوانی را نویسندگان در قلمرو مطالعات اسلامی مدیریت نوشته و به بازار عرضه کرده‌اند. این کتاب بر آن نیست تا چشم‌بسته همه این نوشته‌ها را تأیید کند و یا یکسره مهر باطل و غیر عملی بودن بر همه آنها بزند.

نویسندگان این کتاب خود سالهاست که در این حوزه به مطالعه مشغول بوده و در مقاطع تحصیلی گوناگون (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) همگام با بسیاری دیگر از مدرسان، این درس را تدریس کرده‌اند؛ پرسشهای بسیاری که در این سالها از جانب دانشجویان، مدرسان و مدیران کشور مطرح شده و تلاش در پاسخگویی به آنها انگیزه برگزیدن این رویکرد در مطالعه مدیریت اسلامی شده است.

کتاب حاضر شامل دو بخش است؛ در بخش اول، سه پرسش اساسی چرایی، چیستی و چگونگی مدیریت اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است، در این کنکاش علمی سعی گردیده تا ماهیت، امکان‌پذیری و شیوه‌های پیاده‌سازی این پدیده تبیین شود. در این راستا تلاش شده حتی الامکان از طرح هیچ پرسشی فروگذار نشده و ساحت‌های سه‌گانه یادشده پرسش‌مندان مورد کاوش قرار گیرد.

در بخش دوم به دسته‌بندی رویکردهای متنوعی که در این قلمرو علمی بروز یافته، پرداخته شده و در این مسیر از یک طرف با به کارگیری روش استقراء و بررسی مطالعات انجام یافته به استخراج رویکردهای غالب مدیریت اسلامی اقدام شده است و از طرف

دیگر با به کارگیری شیوه‌ای قیاسی مجموع این رویکردها، در قالب یک مدل نظری، تدوین و صورت‌بندی شده است.

در این تحقیق از حیث روش، رویکردی توصیفی - تحلیلی برگزیده شده است؛ بدین معنی که از یک سو با مراجعه مستقیم به متن واقع، مطالعات اسلامی مدیریت دسته‌بندی گردیده و از سوی دیگر، چهارچوب نظری مناسبی برای این دسته‌ها فراهم آمده است. این روش آمیخته یا مختلط نویسندگان را موفق ساخته تا ضمن استفاده از رویکرد فراتئوری، برای نخستین بار، ادبیات مدیریت اسلامی و تحقیقات این حوزه علمی را سازمانی نظام‌مند بخشیده و در اختیار بهره‌برداران قرار دهند. امید است کتاب حاضر از این حیث نقطه عطفی در مطالعات اسلامی مدیریت به شمار آید.

بخش اول کتاب حاوی سه فصل و بخش دوم شامل پنج فصل است؛ فصلها به نحوی تنظیم شده‌اند که در قسمت اول هر فصل مبانی نظری و معرفت‌شناختی و در قسمت دوم، مصداق‌های عینی حوزه مدیریت اسلامی بحث شده است. برای کمک به یادگیری بهتر خوانندگان و آموزشی‌تر شدن کتاب در ابتدای هر فصل هدفهای رفتاری فصل و در انتها نیز پرسشهایی متناسب مطرح گردیده است.

این کتاب با تفکیک فصول به دو بخش برای چهارده هفته درسی در دوره کارشناسی قابل استفاده خواهد بود و در دوره‌های کارشناسی ارشد، فراتر از یادگیری مفاهیم و به کمک کتاب *کتاب‌شناسی مدیریت و رهبری در اسلام* و در ادامه تحقیق در محورهای موضوعی هر فصل، کمک مؤثری به تقویت متن و افزایش توان پژوهش دانشجویان خواهد بود. در دوره‌های دکتری، نقد کتاب و رویکردها، برای پیش‌فرضهای هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، روان‌شناختی و غیره زمینه خوبی برای توسعه بحث در اختیار دانشجویان قرار خواهد داد و مطالعه کتاب آسایش، آرامش و نظم فکری بیشتری را نصیب آنان خواهد کرد. همین‌طور همکاران علمی و مدرسان درس مدیریت اسلامی با استفاده از هر رویکرد می‌توانند در ارائه این درس به دانشجویان از آن بهره‌برداری مناسبی داشته باشند؛ مدیران اجرایی هم در راستای آشنایی با این قلمرو و مفاهیم آن و توسعه ذهنی خود و به منظور استفاده در اجرا، بهره‌برداران جدی این اثر خواهند بود. در هر حال، برای همه علاقه‌مندان و پرسشگران این حوزه کتاب می‌تواند اثری

مفید و متفاوت به حساب آید.

تذکر این نکته ضروری است که طرح عنوان رویکردها در این کتاب دال بر آن است که هدف نویسندگان صرفاً ارائه دیدگاههای مختلفی است که از طرف نظریه پردازان در باب مدیریت اسلامی صورت گرفته است؛ قطعاً به دلیل اینکه زاویه ورود هر یک از این دیدگاهها مختص طراح آن است، این امکان وجود دارد که مورد نقد دیگر نظرها واقع شود و یا از جنبه یا جنبه‌هایی جامع و مانع نبوده و یا حتی ناصحیح به نظر رسد، اما دغدغه نگارندگان در این نوشته، نقد این دیدگاهها نیست و این را به مجال دیگری موکول می‌کنند؛ در عین حال بر این تأکید دارند که صحت و سقم این رویکردها، تا جایی که مستند باشد، به صاحب نظران و ارائه کنندگان بر می‌گردد.

به تحقیق، بدون یاری دانشجویان و همکارانی که با پرسش و پاسخ زمینه تحقق این اثر را فراهم آوردند، به ثمر رسیدن چنین تألیفی ممکن نبود، و به همین دلیل نویسندگان کتاب از این حیث خود را مدیون آنان می‌دانند. در همین راستا جا دارد از دانشگاه پیام نور و آقای دکتر علی احمدی که در دوره ریاست ایشان بر این دانشگاه تدوین اولیه کتاب میسر شد و نیز ریاست فعلی دانشگاه، آقای دکتر زیاری، که بر چاپ آن تأکید نمودند و همچنین آقای دکتر نجات بخش که با پیگیریهای مصرانه خود زمینه شکل گیری آن را فراهم آوردند، سپاسگزاری گردد؛ از سازمان «سمت» و منتقدان ارجمند آن که در اصلاح، بهبود و انتشار کتاب حاضر نقش ارزشمندی ایفا نمودند، باید تشکر کرد.

اگرچه نویسندگان کتاب امیدوارند که این اثر بتواند مطالعات اسلامی مدیریت را سامانی مناسب بخشد، ولی از آنجا که این کار نخستین گام در این راه است و نیازمند گامهای فراتر و بالاتری است، از همه عالمان حوزوی و دانشگاهی انتظار دارند که اولاً در نقد این کتاب و کمک به باروری بیشتر آن، ثانیاً در توسعه و برداشتن گامهای بعدی این مسیر، از جمله تبیین نقش و جایگاه مطالعات اسلامی مدیریت کشور در بین کشورهای اسلامی و نیز مطالعات اسلامی مدیریت کشورهای اسلامی در میان مطالعات مدیریت در جهان، و ثالثاً در سطحی محدودتر و در توسعه هر یک از رویکردهای غالب تبیین شده در این اثر، و احیاناً جستجو و یافتن رویکردهای غالب فروگذار شده دیگر، که در این کتاب توفیق دستیابی به آنها حاصل نشده است خلأهای موجود را پر کرده و بر غنای مباحث بیفزایند.

بی عنایات خدا هیچیم هیچ
گر ملک باشد، سیه هستش ورق
با تو یاد هیچ کس نبود روا
متصل گردان به دریا‌های خویش

این همه گفتیم لیک اندر بسیج
بی عنایات حق و خاصان حق
ای خدا، ای فضل تو حاجت روا
قطره دانش که بخشیدی زپیش

دکتر علی نقی امیری

دکتر حسن عابدی جعفری

پاییز ۱۳۹۱